

Astronomisk

Egen suksess er bra, men andres fiasko skal man heller ikke forakte. For seks uker siden gikk Europas beste avis, den spanske El País, grundig i baret, og en uke senere, den 13. mars, brukte den en halv side på å rette opp fadesen. I en artikkel om forsøkene på å finne liv i verdensrommet skrev avisens ukemagasin at dette er noe som **astrologene** ustopp-

SPRÅKET VÅRT

Per Egil Hegge

pelig arbeider med. Samtlige astronomer i Spania, pluss en god del av leserne, meldte seg og spurte om redaksjonen ikke vet for-

skjell på **astronomi** og **astrologi**. Det kom mange bastante tilbud om voksenopplæring. Avisens «forsvarer for leserne», en slags ombudsmann som svarer på klager, kastet seg over datamaskinen og skrev en lang forklaring, det som i gamle dager het pønitens (angerskrift) i Norge. Om vi har gjort samme tabbe i Aftenposten noen gang? Det har vi. Men det har liksom ikke det samme sus fra den store verden, eller det store verdensrom.

FREMMEDET

Knesset. Egentlig forsamling (hebraisk); den israelske nasjonalforsamling. Kilde: Fremmedord blå ordbok, Kunnskapsforlaget

RÅTT PARTI. Den som ikke når frem i retten må betale motpartens saksomkostninger, som gjerne blir skyhøye. Dette gjør menige borgere bortimot rettsløse, fordi det for dem betyr økonomisk ruin å tape en sak. Loven må endres, skriver artikkelforfatteren.

E-post: kronikk@aftenposten.no

Postadresse: Aftenposten, postboks 1, 0051 Oslo.

Faks: 22 86 40 89.

Aftenpostens publiseringsvilkår og generelle vilkår, se www.aftenposten.no/generellebetingelser.Kronikken på nett: www.aftenposten.no/mening/kronikker Kronikk lengden er på 7500 tegn inkl. mellomrom. Foto av kronikkforfatteren vedlegges manuset.

Domstolen er menigmanns ruin

KOSTBAR RETTSSIKKERHET. Rettsaker koster penger. Mange penger. Saker koster nå så meget at vanlige folk er fratatt den forutsatte grunnlovsbestemte rett til å få en sak prøvet.

Vi har alle sett i avisene at personer som forsøker å vinne rett til skadeserstatninger ved ulykker, erstatninger hvor de er skadet av sykehus eller andre offentlige «vesener», oppsagt fra stilling – osv – har blitt utsatt for advokat- og rettskostnader på hundretusener av kroner – enkelte på en million eller mer. Vi har brannofre hvor forsikringselskap har nektet å dekke skade hvor vedkommende har stått uten hus og hjem, og i tillegg blitt pålagt enorme saksomkostninger. Det kommer oftest en slik sak i nyhetene annenhver uke hvor vedkommende har blitt utsatt for behandling i rettsvesenet i strid med folks alminnelige rettsbevissthet.

Sta og modig. I dag må den med vanlig formue og inntekt være usedvanlig trassig – og modig hinsides vanlig fornuft – om han vil søke sin rett mot et forsikringselskap, aksjeselskap, offentlig etat eller lignende. Resultatet har blitt at vanlige folk, som har lidt alvorlig skade eller blodig urett, ikke tør å gå til rettsvesenet for å få prøvet sin rett.

Reglen i tvistemålsloven i dag er at den som taper sin sak – og det er det alltid mulighet for – ikke bare må dekke sine «egne» omkostninger, men også motpartens. For å legge spott til skade har staten gjort situasjonen enda verre enn den var. Dette ved å legge på merverdiavgift på 25% på toppen av omkostningene til advokater og i tillegg å øke rettsgebyrene dramatisk siste år.

Situasjonen er nå slik at forholdet mellom partene i en typisk sak er endret til vesentlig å favorisere motparter som er firmaer, forsikringselskaper, statlige etater osv. Situasjonen kan kort beskrives ved at rettsvesenet i dag står for massiv urett mot folk flest.

Ny lov. Norge er nå i ferd med å få en helt ny tvistemålslov som styrer rettsvesenet og sakførsel for domstolene. Lovforslaget er utarbeidet av en kommisjon «Tvistemålsutvalget» – i en utredning på ca 1200 sider i desember 2001.

Leder for utvalget har vært Tore Schei – nå sjef i Høyesterett. Justisdepartementet har fulgt opp og fremmer nå lovforslag for Stortinget. (Odelsingsproposisjon nr 51 2004-2005.) Lovforslaget har mange gode forbedringer, men har ikke endret saksomkostningsreglene vesentlig. Dessverre syntes det som Tore Schei & co var fornøyd med tingenes bedrøvelige tilstand på dette området. Departementet har forbedret dette litt, men det synes klart utilstrekkelig. Av de uttalelser som har kommet synes det som

Det kan bli svært kostbart å føre en sak for retten. Vanlige folk er fratatt den forutsatte grunnlovsbestemte rett til å få en sak prøvet. Kronikkforfatteren kommer med seks konkrete forslag om tillegg i loven, om «sakstyper med spesielle saksomkostningsregler».

FOTO: TRYGVE INDRELIID

KRONIKK

Tor A. Fusdahl, Advokat

Advokatforeningen har vært lite aktiv hittil – hvilket kan tyde på at få praktiserende advokater har vært med. Oslo tingrett og Likestillingsombudet har prisverdig ment at velferdsmessige hensyn og ulik partsstyrke skulle innføres i loven, men de blir ikke hørt. Forbrukerrådet har ikke ment noe vesentlig om saken.

Utvalget og departementet drøfter problemstillingen med den ekstreme ulikhet i styrkeforhold i «forbrukertvister», og andre spesielle saker hvor for eksempel en legemiddelfabrikant kan være interessert i å «kaste nær sagt ubegrensede midler inn i saken» for å forhindre en erstatningsdom. (Og fabrikanten slipper moms!) (Se «Rett på sak» Norges offentlige utredninger 2001:32, bind 1 – side 540 følgende og Odelsingsproposisjon 51 side 276 følgende.)

Utvalget heftet seg i den rent teoretiske mulighet som ligger i dagens tvistemålslov om at en part kan frifinnes for saksomkostninger i spesielle tilfeller og vil ikke endre rettspraksis. Jeg sier «rent teoretiske mulighet» – fordi enhver som har fulgt rettspraksis kan observere at noe slikt skjer nesten aldri. Muligheten er i realiteten sperret av Høyesteretts praksis, og lavere retter har vært «mer katolske enn paven» m.h.t. saksomkostningene. Eneste mu-

lige endring kommer nå ved en direkte og vesentlig endring i loven.

Svak realitet. Det fremlagte forslag til ny lov følger i hovedsak gammel praksis, men har som nevnt forbedret den «teoretiske mulighet» til en viss svak realitet. Leser man lovforslaget opp mot eksisterende praksis synes lovforslaget klart ikke tilstrekkelig. Vi må få konkrete og rimelige regler som er enkle og effektive for virkelig å bedre rettsikkerheten. Og de må skrives slik at domstolene ikke kommer utenom reglene. Ellers er jeg redd dommere vil hovedsakelig fortsette gammel praksis.

Det er nå en grei åpning for at våre stortingsrepresentanter kan øve praktisk innflytelse på dette viktige området. Jeg er overbevist om at samtlige på Stortinget har direkte kjennskap til saker hvor vanlige folk har blitt fratatt hus og hjem ved åpenbart urimelige rettsavgjørelser ved påførte omkostninger. Min egen erfaring er at alle advokater som jeg har drøftet saksomkostningsforholdet med – synes at dette er uholdbart og ønsker regelendring.

De urimelige forholdene omkring saksomkostninger i retten burde også være et meget interessant tema for drøftelser ved de juridiske fakulteter. For en gangs skyld et tema som virkelig har praktisk betydning. De uttalelser som har kommet fra universitetshold og fra Advokatforeningen viser at saksomkostninger ikke har blitt gitt den oppmerksomhet de fortjener. Man har tydeligvis konsentrert seg om de mange andre endringer som forslaget til ny lov vil medføre.

Med dette vil jeg oppfordre både po-

litikere, advokater, juridiske fakulteter og ikke minst avisredaksjoner – til å legge vekt bak kravet om å få en effektiv endring i det urettferdige regelverk. Og med dagens situasjon – med departementets forslag til ny sivil tvistelov – er tidspunktet det riktige.

Endringsforslag: For å illustrere de endringer som bør gjøres, har jeg en kortversjon av forslag som kan innarbeides som ny del «d» i §20-4 i lovforslaget: §20-4 d) Sakstyper med spesielle saksomkostningsregler.

1. Part som er skadelidte og som anlegger sak mot forsikringselskaper, legemiddelfabrikanter, offentlige etater/sykehus eller næringsdrivende, som kan være ansvarlig for skaden, blir ikke å illegge saksomkostninger til motpart eller offentlige avgifter/rettsgebyrer uansett utfall av saken. Advokater eller andre sakkyndige/rettshjelpere som har bistått skadelidte skal ikke beregne merverdiavgift av sine tjenester som belastes skadelidte. Gratis ytelser fra slike tjenesteytere skal likeledes være avgiftsfrie. Skadelidtes nærstående eller andre som representerer skadelidte i sakstypen går under samme regel som slik part.

2. Part som er forbruker og som reiser tvistesak mot fabrikant eller ansvarlig næringsdrivende i en salgskjele blir kun å illegge motpartens saksomkostninger ved fullstendig tap av saken og hvis retten finner saksanlegget grunnløst eller at saksøker forstod eller burde forstått at saksanlegget manglet rimelig grunnlag. Advokater eller andre sakkyndige/rettshjelpere som har bistått forbrukeren skal ikke beregne merverdiavgift av sine tjenester som belastes forbrukeren.

3. Når en sak blir anket og saken er vunnet ved noen lavere rettsinstans av part som nevnt i §20-4 d) pkt 1 eller 2, skal ankende part dekke alle saksomkostninger for motparter av beskaffenhets som nevnt i punkt 1 og 2 – uansett utfall av ankesaken.

4. Ved saker som vedrører parter/saksområder som faller innen områder hvor offentlig fri rettshjelp kan søkes, skal en slik part ikke illegge motpartens saksomkostninger uansett utfall av saken. Dette gjelder uansett om fri sakførsel eller rettshjelp er innvilget.

5. Saker hvor en privat part som er forsikringstager har lidt forsikrings-skade og hvor forsikringselskapet fragår forsikringsavtalen, skal behandles som saker under punkt 1-3 hvis det ikke foreligger rettskraftig dom for at forsikringstager har forårsaket skaden ved forsett.

6. Saksomkostninger ved arbeidsrettssaker behandles etter 4 regelverket i pkt 1-3 når retten ikke finner saken åpenbart ubegrunnet eller finner at arbeidstaker forstod eller burde forstått at saken ikke har rimelig saklig eller juridisk grunnlag.